

MOBNINGENS MANGE ANSIGTER

Mobberne og deres ofre løber med opmærksomheden. Men tilskuernes stiltiende accept er en afgørende forudsætning for, at mobning overhovedet opstår. Derfor er der god mening i at beskue mobning som et fællesskabsproblem og ikke kun som et individproblem, mener mobbeekspert Helle Rabøl Hansen

* Klassen har fritime. Uden lærer. Tre drenge benytter sig af muligheden og hejser en af deres klassekammerater op i flagstangen. Og det er ikke for sjov. Offeret hænger flere meter over jorden, da han i ren dødsangst tisser i bukserne. Rundt om flagstangen står resten af klassen og griner.

Hvordan forklarer man den situation? Hvordan forklarer man, at 20 helt almindelige børn kan overvære en brutal og ydmygende handling uden at gribe ind? Og hvordan forklarer man, at eleverne bagefter ikke udviser nogen dårlig samvittighed over episoden?

Svarene handler om mobningens væsen: Den har ikke ét ansigt, men mange. Mobning udspiller sig i fællesskaber, hvor selv de, der forholder sig passivt, får en mobbeposition og dermed også bærer et ansvar. Det mener i hvert fald Helle Rabøl Hansen, som i en årrække har arbejdet med mobning. Først for Børnerådet, senere for organisationen Børns Vilkår og nu som ph.d.-studerende ved Danmarks Pædagogiske Universitet, hvor hun er del af eXbus – det første store tværfaglige forskningsprojekt om mobning i Danmark.

MORALNEDSMELTNING

En del af inspirationen til det nye mobbeprojekt kommer fra holocaust-forskningen. Selvom der er langt fra Auschwitz til en dansk skolegård, er der ligheder, når man betragter den rolle, tilskuerne – "the passive bystanders" – spiller.

"En ting er SS-officeren, som fører offeret over i gaskammeret, men hvad med de tusinder af medborgere, som har hjulpet til – for eksempel jernbanefunktionæren, som har stået for transporten? Det er interessant at kigge på de forklaringer, folk giver på deres passivitet over for brutalitet og krænkelse. Der er selvfølgelig stor forskel på holocaust og mobning i et klasseværelse, men det giver mening at se, hvordan man som vidne forsvare brutaliteten," siger Helle Rabøl Hansen.

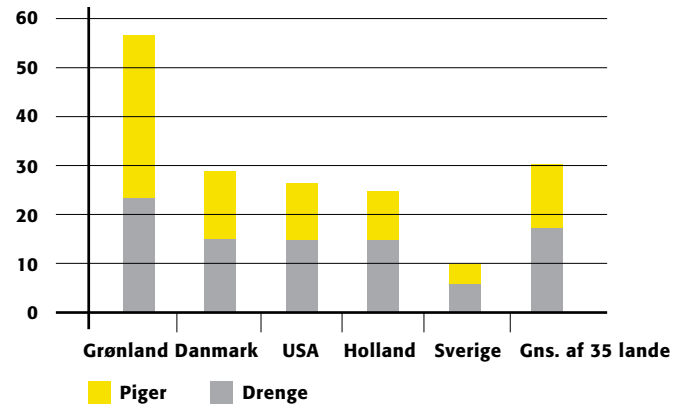
"Accepten af den brutale handling er slående."

'Moralnedsmeltning' er det begreb, Helle Rabøl Hansen bruger til at beskrive tilskuerens reaktion. De passive tilskuer til mobning er ikke uvidende om, at det, der foregår, er forkert efter en almindelig moralopfattelse, men for at håndtere brutaliteten udvikler de en form for parallel moral. Parallelmoralen legitimerer overgrebene og normaliserer handlingen, og det gør det igen muligt at gentage mobbemønstret.

"I de interview, jeg har foretaget i klasser med mobning, er det ret svært at spore en umiddelbar medlidenhed. Accepten af den brutale handling er slående. Klassen er klar over, at de er gået for langt, men kommer samtidig hele tiden med argumenter, som legitimerer handlingen såsom 'Camilla var bare for irriterende,'" forklarer Helle Rabøl Hansen. →

UNGE SOM ER BLEVET MOBBET MERE END TRE GANGE DE SIDSTE PAR MÅNEDER (%)

Kilde: *Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey*

MOBNING SKABER FÆLLESSKAB

Samvittigheden er dog ikke sat ud af spil for stedse. Det kan man eksempelvis observere, når gamle klassekammerater mødes, mener Helle Rabøl Hansen. Så melder bondeangeren sig: 'Hvor var vi strenge'. Samvittighedsfølelsen indtræder forsinket, og det kan forklares med, at man ikke længere står i et afhængighedsforhold til hinanden.

"Mobning er en særlig udstøelsesform, som foregår i socialt formelle sammenhænge. Det foregår på skoler eller på arbejdspladser, men sker ikke med samme kraft i sammenhænge, man kan komme væk fra. Når børn for eksempel er sammen i fritiden uden formelle rammer, så fjerner de sig, hvis de bliver generet," siger Helle Rabøl Hansen.

Socialt formelle fællesskaber er tvungne fællesskaber. Det er med andre ord fællesskaber, som ikke nødvendigvis har noget

uformelt at være fælles om, og det kan være en af forklaringerne på, at mobning kan opstå. "En tese er, at mobning skaber en social orden, som erstatter et fravær af fælles ting at samles om, som for eksempel at forenes om læringsvirksomheden. Mobning skaber en fælles intimitet, for der bruges en masse energi på, hvem der er ude, og hvem der inde. Det kan man bruge år på," siger Helle Rabøl Hansen.

Mobningens sociale orden skal imidlertid ikke forveksles med hierarkier generelt. Det er ifølge Helle Rabøl Hansen almindeligt, at der i en klasse er børn, som er mere dominerende end andre. Det afgørende er, hvordan dominansen udøves. Mens de negative dominanter baserer deres lederskab på udstødelse; på at bestemme, hvem der er ude, er de positive dominanter dem, der tager initiativ, sætter lege i gang, men stadig er åbne over for de andre børns idéer og deltagelse.

MYTER OG SELVFØLGELIGHEDER OM MOBNING

MOBNING SKYLDES EN SUPEREGOISTISK BØRNEKULTUR

Mobning har været kendt i generationer, og der er eksempler tilbage fra folkeskolens opståen. Man forenkler fænomenet mobning ved at sætte en generel etiket på hele børnegerationen. Samme børnegeration beskrives af andre som meget mere selvstændig og selvkørende end tidligere generationer, så der findes forskellige optikker at anskue problemet med.

MOBNING ER ET NATURLIGT FÆNOMEN, VI IKKE KAN GØRE NOGET VED

Argumentet ledsages ofte af eksempler fra hønsegårde og primater. Det kan tilbagevises, for mobning er ikke et statisk biologisk fænomen, men derimod et socialt fænomen. Omgivelserne kan hæmme eller fremme mobning, det ved vi fra Sverige og Norge, hvor det er veldokumenteret, at mobning er nedbragt væsentligt.

Mobning handler om personlige egenskaber. Udsagnet mangler hele gruppedynamikken og konteksten og resulterer i, at man går efter 'skyld'. Mobning sker i et samspil mellem grupper og personer. Problemet med denne selvfølgelighed er, at løsningen logisk set vil være at skille sig af med de såkaldte problematiske individer, mobberne. Man overser, at mobning også skaber sammenhold. Der er nogen, som får noget ud af det – i hvert fald på kort sigt. Man overser også en meget udsat gruppe, nemlig 'mofferne' – dem, som på samme tid kan være mobber og offer.

MODEN ER SKYLD I MOBNING

Mobning handler ikke om alle de ydre fremtrædelsesformer, men om hvad hierarkiet har gjort til kriteriet for accept. I nogle klasser er det for eksempel in at være god i skolen, i andre klasser er det yt.

SVERIGE ER FORBILLEDE

Er man interesseret i, hvordan man kan komme mobning til livs, eller i det mindste begrænse den, er det en god idé at rette blikket mod den anden side af Sundet. "I Sverige har der været forsket i mobning siden slutningen af 60'erne, hvor psykologen Dan Olweus med sit speciale om drenge-mobning har været en af pionererne. Samtidig har man en anderledes dynamisk lovgivning. Skoler har eksempelvis de sidste 20 år haft pligt til at have programmer mod mobning," forklarer Helle Rabøl Hansen.

Både forskning og politisk fokus synes at have haft en effekt. Ser man på den internationale trivselsundersøgelse Health Behaviour in School-aged Children, HBSC, som udgives af WHO, ligger Sverige i top, mens Danmark ligger i midterfeltet (se graf). I den nyeste undersøgelse fra 2002 svarede 5,4 procent af de svenske 11-årige drenge, at de er blevet mobbet mere end to gange de seneste måneder. Det tilsvarende tal for danske drenge er 14 procent. Helle Rabøl Hansen mener, at en del af forklaringen skal findes i de forskellige tilgange til mobning, man arbejder ud fra i Danmark og Sverige.

"I Sverige oplevede jeg, at man var optaget af 'vi-heden'. Mobning bliver taget op som et fælles problem: 'Hvorfor trives denne pige ikke hos os'. I Danmark er vi optaget af mobning som et privat problem, der knytter sig til individets egenskaber. Forklaringerne handler om de synlige børn – mobberen eller offeret. At de ikke er rigtigt opdraget eller er svage og let modtagelige for angreb. Men det er langt fra hele forklaringen, for der findes også klasser med samme slags børn, som ikke oplever mobning," siger Helle Rabøl Hansen.

Den danske holdning med fokus på enkeltpersoner er afspejlet i lovgivningen. I Danmark er det for eksempel muligt at flytte en elev, som mobber, til en anden skole – en fremgangsmåde, som ifølge Helle Rabøl Hansen ikke er særlig hensigtsmæssig: "Man går efter individets skyld i stedet for skolens ansvar. I realiteten kriminaliserer man mobberen. Jeg tror mere på at rette opmærksomheden mod institutionen og dens handleansvar," siger Helle Rabøl Hansen, der advarer svenskerne mod at kopiere den danske model.

FÆRDELSREGLER FOR MOBNING

En mere frugtbar fremgangsmåde end at eliminere de mest aktive mobbere fra klassen er at arbejde med sociale færdselsregler. Reglerne udarbejder børnene i fællesskab i klassen. En regel kan lyde: 'Når vi leger, og en siger stop, skal man lade være'. En anden regel, som er meget almindelig, lyder: 'Man må selv bestemme sit øgenavn'.

"Reglerne i sig selv løser ikke problemerne på magisk vis, men processen er vigtig, fordi man får mulighed for at mærke de andres grænser, og man får noget, man kan håndhæve sammen. Er det en forkølet seddel på døren, som får lov at hænge hele året og samle støv, virker det ikke. Reglerne skal plejes, så det bliver klassens sociale og mentale grundlov, og de må gerne kopieres og tages med hjem," fortæller Helle Rabøl Hansen.

I det hele taget er det vigtigt at inddrage forældrene, for de udgør også et fællesskab, hvor der kan opstå 'sandheder' og

forklaringer om bestemte børn, advarer Helle Rabøl Hansen. I sit arbejde som anti-mobbekonsulent har hun set eksempler på, at forældregrupper hurtigt udvikler sig til et sorteringsapparat, der udpeger bestemte børn som problematiske. Omvendt er der også mange forældre, som tager det sociale ansvar for klassen på sig og for eksempel gør en ekstra indsats for at få alle børn med, når der er fødselsdag.

"Mobning skaber en fælles intimitet, for der bruges en masse energi på, hvem der er ude, og hvem der inde."

Endelig er der lærerne, som spiller en stor rolle for klassens ve og vel. I sit forskningsprojekt skal Helle Rabøl Hansen følge lærernes gang fra meningsdannelse på lærerværelset til interaktion med eleverne i klasseværelset. Formålet er at undersøge, hvilken betydning lærergruppen og den enkelte lærer har for skabelse, vedligeholdelse og opløsning af mobbemønstre blandt børn. Fra praksis har Helle Rabøl Hansen mødt mange nye lærere, som har svært ved at udfordre og håndtere mobning. De Lærerstudendes Landsråd efterlyser selv viden om mobning i deres uddannelse, og det synspunkt støtter Helle Rabøl Hansen. Netop koblingen mellem social trivsel og faglighed er afgørende for at komme mobningen til livs.

"Hvis vi kan få læringstrivsel til at være fællesskabets omdrejningspunkt frem for udstødelsermønstre, så har vi fundet en pædagogisk indgang til mobbeproblematikken," siger Helle Rabøl Hansen. ■

Af Anders Lindskov
anli@dpu.dk

HELLE RABØL HANSEN

Cand.jur. og ph.d.-studerende ved mobbeprojektet eXbus, som har modtaget 8 millioner kr. i støtte fra TrygFonden. Har arbejdet med mobning i Børnerådet og i interesseorganisationen Børns Vilkår. Forfatter til bogen "Grundbog mod mobning" (Gyldendals Lærerbibliotek 2005)

WWW | www.dpu.dk/om/hrh